

EXIT N. S. KRUSTJOV

Spekulationerna kring Krustjovs snabba fall från makten fortsätter alltjämt — utan att verklig klarhet vunnits. Hur kunde det vara möjligt att han avlägsnades från sin dubbla position som regeringschef och förste partisekreterare utan en mera förbittrad maktkamp? Ty som regeringschef hade han ett grepp om statsapparaten — inklusive säkerhetstjänsten — och som partisekreterare kontrollerade han partimaskineriet — inklusive beföringssystemet. Det är svårt att föreställa sig annat än att Krustjovs ålder slutligen tagit ut sin rätt — att han inte längre orkat med den ohyggligt krävande uppgiften att på en gång bära ansvaret för Sovjetunionens yttre och inre politik och samtidigt bevaka den egna maktställningen.

Det förefaller vidare som om han avsatts icke därför att oppositionen mot honom krävde en i grunden förändrad politik utan därför att denna opposition fann honom personligen olämplig att leda Sovjetunionen i dess nuvarande kritiska situation, framför allt i dess politik gentemot Kina.

Sålunda är det av stort intresse att bland de anklagelser, som rik-

tats mot honom av de nya makt-havarna, finns det inga starkare ansatser till ideologisk kritik. Han har inte — som på sin tid Berija, Malenkov och Molotov — exkommunicerats genom att förklaras för partifiende. Visserligen beskyller man honom för att ha hemfallit åt vad som på kommunistiskt språkbruk kallas »personkult», d. v. s. alltför personlig maktutövning, i strid med den leninistiska marxismens principkrav på »kollektivt ledarskap». Men kritiken på denna punkt är påfallande mild; långt skarpare är de uppenbart berättigade anklagelserna för nepotism, egensinne och godtycke i maktutövningen med ty åtföljande yttre och inre misslyckanden t. ex. beträffande jordbrukspolitikerna.

Nu brukar personer i Krustjovs ställning kunna tillåta sig åtskilligt i den vägen utan att hans medarbetare engagerar sig i något så riskabelt som en palatsrevolution. Vad kan då ha varit den utlösande faktorn?

Härom spekuleras det naturligtvis särskilt livligt. Den mest troliga förklaringen synes vara att Krustjovs Kina-politik och hans personliga motsättning till Mao-tse-tung

fällt avgörandet. Den planerade allkommunistiska konferens vid vilken Mao skulle lysas i bann som kättare och förrädare mot världskommunismens sak artade sig till ett svårartat fiasko. Moskva har detta år snart sagt månad för månad förlorat inflytande bland kommunistpartierna utanför Sovjetunionen. En statlig intressekonflikt Sovjetunionen-Kina, där Kina offentligt om också icke officiellt framställt krav på stora delar av Sovjetunionens ostasiatiska provinser, har utvecklats. Därtill har den gemensamma kommunistiska insatsen mot "imperialister, kolonialister och kapitalister" försvagats av de otaliga lokala konflikterna mellan Moskvatrogna och Pekingtrogna.

Denna världskommunismens splittring är naturligtvis icke Krustjovs fel — här är starkare historiska krafter i rörelse. Men det förefaller som om hans medarbetare bedömt läget så att Krustjov måste avlägsnas för att det överhuvud taget skulle bli möjligt att få till stånd en avspänning mellan Sovjetunionen och Kina. Hans svagheter som ledare kom då att fälla utslaget.

Kineserna har ju också haft anledning att betrakta läget med olust och måhända har man där reagerat på liknande sätt gentemot Mao-tse-tung. När allt kommer omkring har det kanske varit fråga om vem som skulle falla först — Krustjov eller Mao.

Att Krustjov fick silkesnöret före sin store motståndare behöver emellertid ingalunda betyda en avgörande omsvängning i Moskvas Kinapolitik. Ty en övergång till den kinesiska vänsterkommunistiska linjen med dess bekännelse till kriget, den väpnade revolutionen och terrorn som nödvändiga i världskommunismens arsenal, skulle stöta bort Moskvas vasallstater i väster. Med undantag av Östtyskland och Albanien är de i olika grader varma anhängare av den moderat högerrevisionistiska linje, som Krustjov signerat och företrätt: fredlig samexistens utåt och en viss liberalisering inåt. På den punkten torde de nya makthavarna i Kreml inte ha lämnats i ovisshet av sina trosfränder i Östeuropa vid de brådskande överläggningar som pågått sista tiden.

Ett talande vittnesbörd om den begränsade handlingsfrihet, som trojkan Bresjnev, Kosygin och den alltid överlevande Mikojan för närvarande har, är också dess hastiga nedtonande av kritiken mot Krustjov. Tydligen har den inre reaktionen varit för stark för att de nya ledarna skulle vågat sig på att fullfölja den »damnatio memoriae», som inleddes dagarna efter Krustjovs fall. Det tycks som om den liberalisering och humanisering av det sovjetiska samhället, som påbörjats efter den XX partikongressen år 1956, fått sådana verkningar att de gamla metoderna inte är gångbara längre.

Om så är fallet kan uppdelningen av Krustjovs maktposition — regeringschefens och partisekretärens — mellan Bresjnev och Kosygin kanske uppfattas som ett försök till en primitiv maktfördelning — och därmed ett första steg i konstitutionalistisk riktning.

Av större betydelse för den fortsatta inre utvecklingen i Sovjetunionen är emellertid att de strävanden för ökad rättssäkerhet, som det kommunistiska partiet accepterat och de lagstiftande och rättskipande myndigheterna med kraft engagerat sig i, tillåtes fortsätta. Dessbättre finns det anledning att tro det. De nya lagarna

och institutionerna torde numera ha fått sådan förankring att de knappast kan brytas ner utan veritabla konvulsioner inom det sovjetiska samhällslivet. Ty en sak är säker: för det sovjetiska folket har befrielsen ur den stalinistiska terrorn inneburit en befrielse ur en mardröm. Och vare sig N. S. Krustjov haft större eller mindre personlig andel i denna utveckling hör det i rättvisans namn till hans eftermäle att det så hårt prövade ryska folket under hans tid tog ett stort steg framåt på den rättskulturella civilisationens mödofyllda väg.

På en punkt visar emellertid den yngre kommunistgenerationens mentalitet ut över sin egen begränsning. Den är nämligen avgjort imperialistiskt sinnad. Hos många är den medvetna stämningen visserligen endast entusiasm för världsrevolutionens chimär och viljan att för denna bruka det röda Rysslands maktmedel, men hos andra sammanflyta de imperialistiska tendenserna medvetet med rysk nationalism och ryskt utvidgningsbegär.

Svensk Tidskrift 1924